

УДК 340.15(477)

Галина Олегівна ПРОХОРЧЕНКО,

кандидат технічних наук,

доцент кафедри управління експлуатаційною роботою

Українського державного університету залізничного транспорту;

 <https://orcid.org/0000-0003-1158-3953>

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ РОБІТНИЧО-СЕЛЯНСЬКОЇ ЗАЛІЗНИЧНОЇ МІЛІЦІЇ УКРАЇНИ У 20-Х РОКАХ ХХ СТОРІЧЧЯ

29 червня 1919 р. Постановою Ради Народних Комісарів була організована залізнична міліція УСРР, яка перебувала у віданні НКВС і будувалася за лінійним принципом. Залізнична міліція створювалася з урахуванням структури шляхів. При Управлінні кожної залізниці організовувалося Управління залізничної міліції, а на лінії – районні і дільничні установи міліції.

Згідно з § 7, 8 Постанови, залізничну радянську робітничо-селянську міліцію на кожній дорозі складали: завідуючий управлінням залізничної міліції та інструктори, начальники районів і дільниць, старші міліціонери та міліціонери. При завідуючих управліннями, начальниках районів залізничної міліції створювалася канцелярія з відповідним штатом службовців [1, с. 226].

30 березня 1920 р. Постановою Народного комісаріату внутрішніх справ, з метою керівництва усіма видами міліції в Україні, а саме: загальною, залізничною, річковою, морською та карним розшуком, при НКВС було затверджено Головне управління радянської робітничо-селянської міліції (Головміліція). Штат Головміліції складався з 8 відділів, загальною чисельністю 87 посад. Штат всієї міліції (загальна, залізнична, річкова, морська) налічував 45 тис. одиниць [1, с. 237].

Структура відділу залізничної міліції Головного управління складалася з п'яти лінійних управлінь: Південно-Західного, Південного, Одеського, Катеринославського, Донецького, а також районних і дільничних управлінь [2].

Лінійне управління складалося з адміністративного відділу, відділу карного розшуку та підвідділу постачання. Однак кожен підрозділ мав свою структуру і штатний розклад. І тільки дільничне управління мало у своєму штаті посади начальника дільниці, його помічника і трьох діловодів.

Штати кожного лінійного, районного та дільничного управління затверджувалися начальником Головного управління та начальником відділу залізничної міліції.

Лінійне управління Південно-Західної залізниці формувалося по 10 районах: Київський, Одеський, Жмеринський, Фастівський, Козятинський, Бирзульський, Уманський, Коростенський, Знаменський, Бобринський. На 24 квітня 1920 р. у штаті управління залізничної міліції та кримінально-розшукових відділах налічувався 3331 співробітник, серед них 2975 рядових міліціонерів і 356 осіб, що належали до командного складу і карного розшуку.

Наприклад, лише в Одеському районному управлінні було 588 молодших міліціонерів, 20 старших міліціонерів, 3 помічники начальника району, 4 начальники дільниць, 6 помічників начальників дільниць, 3 діловоди, 5 агентів кримінального розшуку та 11 конторників.

Залізнична міліція Південної залізниці формувалася по семи районах. Білгородський район мав 3 дільниці й 109 міліціонерів, Люботинський – 2 дільниці й 51 міліціонера, Харківський – 3 дільниці й 695 міліціонерів, Полтавський – 2 дільниці й 81 міліціонера, Кременчуцький – 3 дільниці й 120 міліціонерів, Конотопський – 4 дільниці й 260 міліціонерів, Київський – 3 дільниці й 85 міліціонерів.

Донецьке лінійне управління складалося з шести районів: Готнянського, Основ'янського, Лиманського, Дебальцівського і Попаснянського. Штат управління складав 1351 співробітник, з них: 49 – командний склад, 124 канцелярських службовці, 76 старших міліціонерів, 1054 молодших міліціонери, 47 агентів карного розшуку.

12 липня 1920 р. у зв'язку з реальною небезпекою окупації України інтервентами Реввійськрада Південно-Західного фронту видала наказ № 1272 «Про ліквідацію всіх управлінь залізничної міліції в межах фронту». У зв'язку з цим до 15 серпня 1920 р. на кожному лінійному управлінні створювалися ліквідаційні комісії, до складу яких обов'язково входили представники робітничо-селянської інспекції. Весь архів залізничної міліції начальник лінійного управління передавав до Головного управління, а поточні справи, дислокаційні оперативні дані – начальнику оборони доріг. У свою чергу начальники районної міліції передавали всі необхідні документи батальйонам залізничної міліції, що формувалися. Усі співробітники залізничної міліції вливалися у новостворені бойові одиниці – окремі стрілецькі батальйони залізничної міліції, що мали свою структуру і штатний розклад. Сформовані частини у стройовому й господарському відношенні підпорядковувалися комбригу ВОХР, а в оперативному – начальнику оборони відповідних доріг.

Влітку 1920 р. на залізницях вводився новий інститут військово-адміністративного управління – особливо уповноважені Ради робітничої та селянської оборони, які мали надзвичайні права.

З метою встановлення охорони порядку на залізничних і водних шляхах Постановою республіканського уряду від 5 червня 1921 р. «Про залізничну і водну міліцію» в УСРР була створена залізнична міліція.

Головною причиною реорганізації міліції в руслі військового будівництва стало те, що попередні структури, створені в період «боротьби з контрреволюцією», були перенесені зі старого бюрократичного апарату з усіма його

особливостями. Скажімо, такі елементи правоохоронного механізму як управління (всіх рівнів) залізничної і водної міліції виявилися малоефективними, інертними, неініціативними [3].

Насамкінець, необхідно зазначити, що організаційна структура правоохоронних органів у цей період видозмінювалась досить часто. Це пояснювалось як реалізацією керівництвом НКВС загальнодержавної концепції режиму економії, спрощення й здешевлення державного апарату, так і інтенсивним пошуком нових, більш ефективних організаційних форм.

Список бібліографічних посилань

1. Михайленко, П. П., Кондратьєв Я. Ю. Історія міліції України у документах і матеріалах : у 3 т. Київ : Генеза, 1997. Т. 1: (1917–1925). 1997. 499 с.
2. Шевченко А. Є. Проблеми становлення залізничної та водної міліції України в перші роки радянської влади. *Вісник Запорізького юридичного інституту*. 2005. № 1. С. 270–275.
3. Шевченко А. Є. Організаційно-правові аспекти становлення та адміністративної діяльності спеціальних підрозділів НКВС України на транспорті у кінці 20-х – середині 40-х рр. XX ст. / Нац. акад. наук України ; Ін-т історії України ; Донец. юрид. ін-т МВС при Донец. нац. ун-ті. Київ, 2005. 468 с.

Одержано 01.11.2019

УДК 343.98

Анна Миколаївна ПРОЦЕНКО,

*аспірант Харківського науково-дослідного інституту
судових експертиз ім. Засл. проф. М.С. Бокариуса*

ІНІЦІАТИВА СУДУ В ПРОВЕДЕННІ ЕКСПЕРТИЗИ

Проведення експертизи в суді обумовлено рядом особливостей. В стадії підготовчого провадження або в процесі судового розгляду виникають різні ситуації, що обумовлюють необхідність проведення експертизи, виклик у судові засідання експерта, який проводив експертизу під час досудового розслідування, або обізнаної особи для проведення нової експертизи.

Розглянемо можливості суду у призначенні експертизи. Ініціатором залучення експерта в суді згідно ст. 332 КПК України є сторони кримінального провадження, потерпілий, суд. Однак право суду за своєю ініціативою доручити проведення експертизи обмежено лише трьома випадками: 1) суду надані кілька висновків експертів, які суперечать один одному, а допит експертів не дав змоги усунути виявлені суперечності; 2) під час судового розгляду виникли підстави, передбачені ч. 2 ст. 509 КПК; 3) існують достатні підстави вважати висновок експерта (експертів) необґрунтованим чи таким, що суперечить іншим матеріалам справи або викликає інші обґрунтовані сумніви в його правильності. Обмеження можливості суду у дорученні проведення експертизи за власною ініціативою пояснюється найчастіше принципами незалежності та безсторонності суду, змагальною побудовою кримінального процесу, відсутністю у суду особистих інтересів. Під таким кутом зору суду, дійсно, немає необхідності докладати зусиль до встановлення істини, заповненню прогалин розслідування, тому це повинні робити в своїх інтересах сторони обвинувачення і захисту. Роль суду в змагальному процесі полягає у визначенні допустимості, достовірності та достатності доказів і, на цій основі, – доведеність чи недоведеність обвинувачення. На цій підставі, як вказує Ю. М. Мирошніченко, більшість суддів схилиються на сторону обвинувачення або захисту, але не тому, що перевірили їх правоту або неправоту, а тому що одна з них була більш переконлива, підготовлена, мала для цього більше ресурсів і можливостей [1, с. 13].

Активність суду в доказовій діяльності розцінюється як порушення принципу змагальності, спроба суду встати на сторону обвинувачення або захисту. При цьому не враховується, що на суді лежить обов'язок винесення обґрунтованого, законного і справедливого вироку. Принцип змагальності передбачає дотримання певного балансу під час здійснення доказової діяльності суду першої інстанції між повноваженнями суду по доказуванню і правами сторін за поданням доказів. Відомий процесуаліст XIX – початку XX століття І. Я. Фойніцький, розглядаючи функції суду, зробив висновок про те, що не підлягає сумніву можливість прояву ініціативи з боку суду поповнювати кримінальне провадження іншими доказами, пропущеними обвинувальним актом [2, с. 422]. Під час здійснення правосуддя суд не пов'язаний з висновками слідчого та прокурора, тому правовий механізм втілення принципу забезпечення доведеності вини, який проголошений в п. 3 ч. 3 ст. 129 Конституції України, реалізується в режимі змагальності сторони обвинувачення і сторони захисту при повній нейтральності суду. До юридичного змісту принципу судочинства забезпечення доведеності вини обвинуваченого відноситься обов'язок суду створити сторонам необхідні умови для реалізації їхніх процесуальних прав та виконання процесуальних обов'язків відповідно до ч. 6 ст. 22 КПК України. Розвиток принципу змагальності в рамках реформи кримінального правосуддя сприймається як протилежність активності суду під час вирішення питань з кримінальних проваджень, що не відповідає сформованій системі правосуддя, традиціям здійснення правосуддя в Україні.

На нашу думку суд не просто арбітр у спорі між сторонами обвинувачення та захисту. Він не має права прийняти рішення у кримінальному провадженні тільки на тій підставі, що сторона обвинувачення не зуміла з тих чи інших причин належним чином підтримати обвинувачення в суді або сторона захисту не змогла справитися зі своїми